

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991. godine

Predmet br. IT-03-67-
R77.4-A
Datum: 30. maj 2013.
Original: engleski

PRED ŽALBENIM VEĆEM

U sastavu: sudija Arlette Ramaroson, predsedavajuća
sudija Mehmet Güney
sudija Andréia Vaz
sudija Khalida Rachid Khan
sudija Bakhtiyar Tuzmukhamedov

Sekretar: g. John Hocking

Presuda od: 30. maja 2013. godine

**POSTUPAK ZA NEPOŠTOVANJE SUDA PROTIV VOJISLAVA
ŠEŠELJA**

JAVNO

**JAVNA REDIGOVANA VERZIJA PRESUDE IZREČENE
30. MAJA 2013. GODINE**

Optuženi:

Vojislav Šešelj, optuženi koji postupa *pro se*

SADRŽAJ

I. UVOD	1
A. RELEVANTAN PROCEDURALNI KONTEKST	1
1. Nalozi umesto optužnica izdati u predmetu br. IT-03-67-R77.4	1
2. Istorijat postupka.....	2
B. ŠEŠELJEVA ŽALBA	7
II. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU.....	8
III. ŽALBENI OSNOV: DA LI JE ŠEŠELJU USKRAĆENO PRAVO NA PRAVIČNO SUDENJE.....	10
A. PRELIMINARNO PITANJE: ŠEŠELJEV <i>EX POST</i> ZAHTEV ZA POVEĆANJE DOZVOLJENOG BROJA REČI.....	10
B. NAVODNO KRŠENJE ŠEŠELJEVOG PRAVA NA PRAVIČNO SUDENJE	11
1. Argumentacija.....	11
2. Diskusija	13
(a) Da li je odbijanjem da se Šešelju odobri koordinator predmeta koji bi mu pomogao na suđenju prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje	13
(b) Da li je prekršeno Šešeljevo pravo na komunikaciju s pravnim saradnikom i koordinatorom predmeta.....	17
(c) Težina kazne.....	19
IV. DISPOZITIV.....	20

I. UVOD

A. Relevantan proceduralni kontekst

1. Žalbeno veće Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (dalje u tekstu: Žalbeno veće, odnosno Međunarodni sud) rešava po žalbi na Presudu (dalje u tekstu: Prvostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda), koju je Pretresno veće II (dalje u tekstu: Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda) donelo 28. juna 2012. godine u postupku za nepoštovanje Suda protiv Vojislava Šešelja (dalje u tekstu: Šešelj).¹

2. Protiv Šešelja se trenutno vodi postupak pred Pretresnim većem III (dalje u tekstu: Pretresno veće koje postupa u predmetu *Šešelj*) u predmetu *Tužilac protiv Vojislava Šešelja* (dalje u tekstu: Glavno suđenje), po devet tačaka za zločine protiv čovečnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja.² Dana 24. jula 2009. godine i 30. oktobra 2009. godine, Šešelj je proglašen krivim u dva postupka za nepoštovanje Suda (predmet br. IT-03-67-R77.2 i predmet br.IT-03-67-R77.3) (dalje u tekstu: Postupci po navodima o nepoštovanju Suda) i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 meseci, odnosno 18 meseci.³

1. Nalozi umesto optužnica izdati u predmetu br. IT-03-67-R77.4

3. Dana 9. maja 2011. godine, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda donelo je odluku u vezi s tim što Šešelj nije uklonio poverljive informacije koje se odnose na zaštićene svedoke s vebajta dostupnog javnosti (dalje u tekstu: Prva odluka).⁴ Uzimajući u obzir da je bilo dovoljno osnova za pokretanje postupka protiv Šešelja na osnovu pravila 77(D)(ii) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Pravilnik), Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda pokrenulo je protiv njega postupak za nepoštovanje Suda, izdalo nalog umesto

¹ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.4, Javna redigovana verzija presude donete 28. juna 2012. godine (dalje u tekstu: Prvostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda).

² V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Treća izmenjena optužnica, 7. decembar 2007. godine, str. 5-14.

³ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.2, Javna redigovana verzija presude donete 24. jula 2009. godine; *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.3, Javna redigovana verzija presude donete 31. oktobra 2011. godine. Prva od te dve presude potvrđena je u žalbenom postupku. V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.2-A, Javna redigovana verzija presude donete 19. maja 2010. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine). U ovom drugom predmetu, Žalbeno veće je usvojilo dva žalbena osnova *amicus* tužioca, a druga dva žalbena osnova *amicus* tužioca odbacilo. U Drugostepenoj presudi po navodima o nepoštovanju Suda Šešelju je potvrđena kazna zatvora u trajanju od 18 meseci. V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.3-A, Presuda, 28. novembar 2012. godine.

⁴ Odluka u vezi s tim što poverljive informacije nisu uklonjene s vebajta dostupnog javnosti i Nalog umesto optužnice, 9. maj 2011. godine (poverljivo).

optužnice (dalje u tekstu: Nalog umesto optužnice) i navelo da će samo preduzeti krivično gonjenje u toj stvari.⁵

4. Dana 15. jula 2011. godine, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda izdalo je nalog kojim je Šešelju naložilo da s vebajta dostupnog javnosti ukloni knjigu čiji je autor i koja sadrži poverljive informacije (dalje u tekstu: Nalog od 15. jula).⁶ Potom je, u odluci od 21. oktobra 2011. godine, izmenilo Nalog umesto optužnice tako da obuhvati i Šešeljevo nepostupanje po Nalogu od 15. jula (dalje u tekstu: Druga odluka).⁷

5. Dana 3. novembra 2011. godine Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda izdalo je još jedan nalog kojim je zatražilo od Šešelja da s vebajta dostupnog javnosti ukloni jedan poverljivi podnesak (dalje u tekstu: Nalog od 3. novembra).⁸ Ono je po drugi i poslednji put izmenilo Nalog umesto optužnice u odluci od 29. marta 2012. godine tako da obuhvati i njegovo nepostupanje po Nalogu od 3. novembra (dalje u tekstu: Treća odluka).⁹ Sve u svemu, Nalog umesto optužnice protiv Šešelja sadrži tri optužbe za nepoštovanje Suda zbog nepostupanja prema nalozima i odlukama da s vebajta dostupnog javnosti ukloni poverljive informacije.

2. Istorijat postupka

6. U prethodnom postupku za nepoštovanje Suda protiv Šešelja (predmet br. IT-03-67-R77.3), Dejan Mirović (dalje u tekstu: Mirović) i Nemanja Šarović (dalje u tekstu: Šarović) prihvaćeni su¹⁰ kao Šešeljev pravni saradnik, odnosno koordinator predmeta.¹¹

⁵ Prva odluka, par. 29.

⁶ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-Misc.1, Nalog da se ukloni knjiga s vebajta, 15. jul 2011. godine (poverljivo).

⁷ Druga odluka u vezi s tim što poverljive informacije nisu uklonjene s vebajta dostupnog javnosti i izmenjeni Nalog umesto optužnice, 21. oktobar 2011. godine (poverljivo).

⁸ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-Misc.3, Odluka po hitnom zahtevu tužilaštva za izdavanje naloga da se Podnesak br. 478 ukloni s vebajta, 3. novembar 2011. godine (poverljivo).

⁹ Treća odluka u vezi s tim što poverljive informacije nisu uklonjene s vebajta dostupnog javnosti i izmenjeni Nalog umesto optužnice, 29. mart 2012. godine (poverljivo).

¹⁰ Žalbeno veće primećuje da je Sekretarijat prihvatio Mirovića i Šarovića u predmetu br. IT-03-67-R77.3 na privremenoj osnovi, do okončanja bezbednosnih provera. [REDIGOVANO] Za objašnjenje postupka "prihvatanja", v. dole, fusnota 31. Za objašnjenje "bezbednosnih provera", v. dole, fusnota 15.

¹¹ V. Statusna konferencija, održana 3. septembra 2010. godine u predmetu br. IT-03-67-R77.3, str. 33-34. Žalbeno veće primećuje da je Šarović bio prihvaćen kao Šešeljev koordinator predmeta u postupku za nepoštovanje Suda br. IT-03-67-R77.3, ali ne i na Glavnom suđenju. V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po zahtevu da se preispita odluka Sekretarijata o pravu članova tima odbrane na privilegovane posete optuženom, 10. avgust 2011. godine, par. 7, 9; *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po zahtevu optuženog za naknadu štete na osnovu navoda o kršenju njegovih osnovnih prava tokom boravka u pritvoru, 21. mart 2012. godine, par. 31. Engleski prevod originalnog teksta na francuskom zaveden je 16. aprila 2012. godine. V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Podnesak Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) u vezi s putovanjem tima odbrane Vojislava Šešelja, 14. februar 2012. godine (javno s poverljivim Dodatkom), par. 8, fusnota 3 (gde se greškom navodi da je Šarović "raspoređen" u ovaj postupak za nepoštovanje suda). Žalbeno veće primećuje i da Šešelj nije imao koordinatora predmeta u prvom postupku po navodima za nepoštovanje suda (predmet br. IT-03-67-R77.2). V. *Tužilac*

7. Dana 13. juna 2011. godine, Šešelj je obavestio Sekretarijat da će Mirović biti njegov pravni saradnik, a Šarović njegov koordinator u ovom predmetu. On je zatražio da se pokriju njihovi putni troškovi, da ima mogućnost komunikacije s njima u privilegovanim uslovima, kao i da oni budu prisutni prilikom njegovog prvog stupanja pred sud.¹²

8. Prvo stupanje pred sud u ovom predmetu održano je 6. jula 2011. godine i tom prilikom Šešelj je izjavio da nije kriv po optužbama sadržanim u Prvoj odluci i rekao da će se zastupati sam.¹³ Na tom pretresu, Šešelj se pozvao na dopis od 5. jula 2011. godine koji mu je poslala zamenica šefa Službe za pravnu pomoć i pitanja pritvora Međunarodnog suda (dalje u tekstu: OLAD) (dalje u tekstu: Prvo pismo OLAD-a),¹⁴ u kojem mu je Sekretarijat uskratio plaćanje putnih troškova za Mirovića i Šarovića, kao i mogućnost da sa njima komunicira u privilegovanim uslovima, dok se ne završi bezbednosna provera.¹⁵ Tokom tog pretresa, Šešelj je takođe napomenuo da je predsedniku Međunarodnog suda podneo žalbu na odluku Sekretarijata [REDIGOVANO].¹⁶ Šešelj je zatražio da Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda donese odluku kojom bi se Miroviću i Šaroviću omogućilo da ga posećuju u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija (dalje u tekstu: PJUN) u privilegovanim uslovima i da im se plate putni troškovi.¹⁷

---

protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-R77.2, Podnesak Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) u vezi sa zastupanjem optuženog, 4. mart 2009. godine, Dodatak I. V. takođe Pretpretresna konferencija, održana 29. maja 2009. godine u predmetu br. IT-03-67-R77.2, str. 32; T. 24. jul 2009. godine, 107.

¹² Podnesak br. 474, 13. jun 2011. godine. Prevod originalnog podneska na b/h/s jeziku na engleski jezik zaveden je 14. juna 2011. godine.

¹³ Prvo stupanje pred sud, 6. jul 2011. godine, str. 1, 8-10.

¹⁴ Prvo pismo OLAD-a, 5. jul 2011. U pismu se napominje da će Mirović i Šarović pomagati Šešelju u pripremi ovog predmeta. Međutim, u njemu se navodi da ni Mirović ni Šarović nemaju pravo na komunikaciju u privilegovanim uslovima dok Sekretarijat ne izvrši osnovne provere i pribavi dodatne informacije. U vezi s nadoknadom putnih troškova, Sekretarijat je obavestio Šešelja da, budući da nema pravo na finansijska sredstva na ime pravne pomoći, njihovi putni troškovi ne mogu biti pokriveni. On je precizirao i da se odstupanje od smernica Sekretarijata u vezi s putnim troškovima ne može opravdati "u odsustvu naloga pretresnog veća za prisustvo [njegovog] tima odbrane u sudnici".

¹⁵ Prvo stupanje pred sud, 6. jul 2011. godine, str. 10-12. V. takođe Prvo pismo OLAD-a. Za objašnjenje bezbednosnih provera, v. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Podnesak Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) u vezi sa Zahtevom za preispitivanje odluke Sekretarijata i za njeno poništavanje po hitnom postupku od 18. aprila 2012. godine, 1. maj 2012. godine, par. 16-17: "Postupak Sekretarijata takođe podrazumeva i detaljnu bezbednosnu proveru na osnovu javnih izvora i iz drugih baza podataka Međunarodnog suda, uključujući proveru da li postoji sukob interesa, kako bi se utvrdilo da li postoje bilo kakve prepreke za imenovanje. Putem tih provera, Sekretarijat proverava i da li postoje bilo kakve negativne informacije koje ukazuju na to da bi određeno imenovanje škodilo sprovođenju pravde ili najverovatnije umanjilo poverenje javnosti u Međunarodni sud ili u sprovođenje pravde u skladu s paragrafom 22 Sistema za utvrđivanje naknada, kako je gore navedeno. Ti postupci imaju za cilj da obezbede, između ostalog, da se javna sredstva ne troše nedomaćinski, a da se istovremeno zaštite prava optuženih i garantuje integritet postupaka pred Međunarodnim sudom".

¹⁶ [REDIGOVANO].

¹⁷ Prvo stupanje pred sud, 6. jul 2011. godine, str. 12-13.

9. Tog istog dana, predsjednik Međunarodnog suda doneo je odluku u vezi s Glavnim suđenjem u kojoj je naveo da Sekretarijat nije postupio neprimereno kada je odbio da plati Šarovićeve putne troškove [REDIGOVANO].¹⁸

10. Dana 12. jula 2011. godine, Sekretarijat je odbio da Šešelju dodeli finansijska sredstva na ime pravne pomoći za sadašnji predmet “budući da [Pretno veće u postupku za nepoštovanje Suda] u tom smislu nije izdalo nalog”.¹⁹ Sekretar je razmotrio odluku koju je donelo Pretresno veće koje postupa na Glavnom suđenju u predmetu *Šešelji*, u kojoj je Međunarodni sud pristao da Šešelju obezbedi 50 posto sredstava koja se obično dodeljuju optuženima sasvim slabog imovnog stanja (dalje u tekstu: Odluka u vezi s finansiranjem odbrane)²⁰ i naveo da je ta odluka “zasnovan[a] na konkretnom predmetu”, te da stoga predstavlja nedovoljan osnov za izdvajanje javnih finansijskih sredstava u ovom predmetu.

11. Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda održalo je statusnu konferenciju 4. novembra 2011. godine, posle izmene Naloga umesto optužnice sadržanog u Drugoj odluci.²¹ Tokom ponovnog stupanja pred sud, Šešelj je tvrdio da mu je sekretar uskratio komunikaciju u privilegovanim uslovima s Mirovićem i Šarovićem, pa da zato ne može da se izjasni o krivici po novoj optužbi.²² Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda odlučilo je da odgodi pretres.²³

12. Dana 11. novembra 2011. godine, Šešelj je pozvan da se izjasni o krivici po novoj optužbi sadržanoj u Drugoj odluci.²⁴ On je tvrdio da je njegovo pravo na pravnu pomoć prekršeno pošto mu je uskraćena komunikacija u privilegovanim uslovima, kao i da ne može da se izjasni o krivici dok ne bude mogao da ostvari svoje pravo na pravnu pomoć.²⁵ Šešelj je zatražio od Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda da sekretaru izda nalog da zaštiti “njegovo pravo na

---

¹⁸ Odluka od 6. jula 2011. godine, par. 19, 24. Žalbeno veće primećuje da, iako se ova odluka odnosi na Glavno suđenje, pitanje privilegovane komunikacije sa članom tima odbrane ima uticaja na postupke po navodima za nepoštovanje Suda. V. takođe Odluka od 6. jula 2011. godine, par. 9. V. takođe Prvo pismo OLAD-a, u kojem se navodi sledeće: “Kada je reč o g. Šaroviću, poznato Vam je da odluku u vezi s njegovim statusom, koja će biti relevantna i za ovaj predmet, tek treba da donese predsednik, i to u vezi s predmetom IT-03-67-R77.3.” [REDIGOVANO]

¹⁹ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.4, Podnesak Sekretarijata u skladu s pravilom 33(B) u vezi s primenom odluke o finansiranju, 12. jul 2011. godine (dalje u tekstu: Podnesak Sekretarijata od 12. jula 2011. godine), par. 7.

²⁰ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka u vezi s finansiranjem odbrane, 29. oktobar 2010. godine (poverljivo s poverljivim i *ex parte* dodacima). Engleski prevod originala na francuskom jeziku zaveden je 1. novembra 2010. godine.

²¹ Ponovno stupanje pred sud, 4. novembar 2011. godine, str. 18.

²² Ponovno stupanje pred sud, 4. novembar 2011. godine, str. 19, 21-23, 25-26.

²³ Ponovno stupanje pred sud, 4. novembar 2011. godine, str. 29.

²⁴ Ponovno stupanje pred sud, 11. novembar 2011. godine, str. 31.

²⁵ Ponovno stupanje pred sud, 11. novembar 2011. godine, str. 31-36. Šešelj je izneo tvrdnju da ne može da koristi svoje pravo na pravnu pomoć u uslovima “špijusk[og] prisluškivanj[a]”.

samoodbranu”.²⁶ Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda naložilo je da se u Šešeljevo ime navede da se izjasnio da nije kriv.²⁷

13. Dana 19. marta 2012. godine, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda održalo je statusnu konferenciju na kojoj je Šešelj rekao da nema “procesne pretpostavke” da se pripremi za suđenje zbog toga što mu je Sekretarijat onemogućio komunikaciju s Mirovićem i Šarovićem.²⁸ On je usmeno zatražio od Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda da omogući Šaroviću da ga poseti u PJUN u privilegovanim uslovima.²⁹ Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda obavestilo je Šešelja da su “pitanja koja je pokrenuo primljena na znanje i da svakako postoje pravne mogućnosti putem kojih može da ta pitanja postavi, ako želi”.³⁰

14. Dana 2. aprila 2012. godine, Sekretarijat je dopisom zamenice šefa OLAD-a (dalje u tekstu: Drugo pismo OLAD-a) obavestio Šešelja da je Sekretarijat prihvatio³¹ g. Mirovića kao “pravnog saradnika” u ovom predmetu, čime mu je omogućen pristup poverljivom materijalu vezanom za ovaj predmet, kao i susreti u privilegovanim uslovima. Međutim, Sekretarijat je precizirao da “prihvatanje g. Mirovića” ne znači da on poseduje relevantne kvalifikacije da bi mogao biti “dodeljen” Šešelju³² po Sistemu Sekretarijata za utvrđivanje naknada za rad osoba koje saraduju s optuženim slabog imovnog stanja koji se sam zastupa.³³

²⁶ Ponovno stupanje pred sud, 11. novembar 2011. godine, str. 32. V. takođe Ponovno stupanje pred sud, 11. novembar 2011. godine, str. 36.

²⁷ Ponovno stupanje pred sud, 11. novembar 2011. godine, str. 37. Na osnovu pravila 62(A)(iv), Pretresno veće je ovlašćeno da, ukoliko se optuženi ne izjasni o krivici ni na prvom ni na ponovnim stapanjima pred sud, u njegovo ime navede da se izjašnjava da nije kriv.

²⁸ Statusna konferencija, 19. mart 2012. godine, str. 43.

²⁹ Statusna konferencija, 19. mart 2012. godine, str. 44, 48.

³⁰ Statusna konferencija, 19. mart 2012. godine, str. 48.

³¹ Žalbeno veće prima na znanje praksu Sekretarijata da “prihvata”, a ne da “dodeljuje” pomoćno osoblje optuženima koji ne dobijaju sredstva Međunarodnog suda, odnosno za koje nije utvrđeno da su slabog imovnog stanja. To “prihvatanje” omogućava pristup poverljivim informacijama i komunikaciji s optuženima u PJUN-u u privilegovanim uslovima. V. Podnesak Sekretarijata od 26. aprila 2011. godine, fusnota 1, gde se navodi: “Napominjemo da pomoćno osoblje optuženih koje ne finansira Međunarodni sud Sekretarijat ‘prihvata’ na osnovu, između ostalog, *curriculum vitae* dotičnog kandidata, pozitivnih rezultata bezbednosne provere i potpisivanja Izjave o preuzimanju obaveza koje proističu iz Statuta Međunarodnog suda, Profesionalnog kodeksa branilaca koji postupaju pred Međunarodnim sudom (dalje u tekstu: Profesionalni kodeks) i drugih merodavnih pravila i propisa. Prihvatanje članova saradničkog tima preduslov je za odobravanje pristupa optuženom koji boravi u pritvoru, kao i poverljivom materijalu u vezi s predmetom.” V. takođe Podnesak Sekretarijata od 26. aprila 2011. godine, par. 7, fusnota 9. Žalbeno veće primećuje i da, bez obira na to da li optuženi prima finansijska sredstva na ime pravne pomoći, članovi pravnog tima koji pomaže optuženom koji se zastupa sam – pošto ne postoji branilac direktno nadređen drugim članovima tima za pravnu pomoć, koji je odgovoran za njihovo ponašanje (V. Profesionalni kodeks, član 34) – moraju da prođu bezbednosnu proveru i potpišu obavezu da će valjano postupati s poverljivim informacijama.

³² Drugo pismo OLAD-a, 2. april 2012.

³³ Sistem Sekretarijata za utvrđivanje naknada za rad osoba koje saraduju s optuženim slabog imovnog stanja koji se sam zastupa, 1. april 2010 (dalje u tekstu: Sistem za utvrđivanje naknada).

15. Ponovno stupanje pred sud održano je 17. aprila 2012. godine, nakon izmene Naloga umesto optužnice sadržanog u Trećoj odluci.³⁴ Šešelj se izjasnio da nije kriv po novoj optužbi i naveo da će Mirović voditi glavno ispitivanje prilikom njegovog svedočenja.³⁵ Osim toga, on je pokrenuo dodatna pitanja,³⁶ kojima se Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda bavilo u nalogu od 24. aprila 2012. godine.³⁷

16. Dana 25. maja 2012. godine, Šešelj je dobio još jedan dopis zamenice šefa OLAD-a (dalje u tekstu: Treće pismo OLAD-a), u kojem je obavešten da mu je Sekretarijat odobrio zahtev da se sastane s Mirovićem u privilegovanim uslovima. Međutim, Sekretarijat je dodao da Šarović nije “dodeljen”³⁸ za ovaj predmet, pa da stoga ne može da se sastane sa Šešeljem u privilegovanim uslovima. U Trećem pismu OLAD-a ponovljeno je da Odluka o finansiranju odbrane ne važi za sadašnji postupak za nepoštovanje Suda i da OLAD stoga neće pokriti troškove Šešeljevih “saradnika” u ovom predmetu za nepoštovanje Suda. Međutim, OLAD je naveo da će mu, ako Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda bude tražilo Mirovićevo prisustvo u Hagu, Sekretarijat možda nadoknaditi putne troškove.³⁹

17. Dana 29. maja 2012. godine, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda izdalo je Nalog o rasporedu suđenja i odredilo 12. jun 2012. godine kao datum za početak suđenja i konstatovalo “da je u interesu pravde da se Dejanu Miroviću dozvoli da pristupi kako bi na suđenju vodio glavno ispitivanje” i da je “ovaj predmet po svojoj prirodi jasan”.⁴⁰

18. Dana 12. juna 2012. godine, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda održalo je pretpretresnu konferenciju,⁴¹ posle koje je odmah usledilo suđenje.⁴² Na pretpretresnoj konferenciji, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda konstatovalo je odsustvo Mirovića.⁴³ Šešelj je objasnio da želi da mu Mirović i Šarović pomažu u sudnici, ali da ga je Sekretarijat dopisom obavestio da Šarović ne može da ga poseti u PJUN u privilegovanim uslovima zato što nije

---

³⁴ Ponovno stupanje pred sud, 17. april 2012.

³⁵ Ponovno stupanje pred sud, 17. april 2012. godine, str. 55-56.

³⁶ Ponovno stupanje pred sud, 17. april 2012. godine, str. 56-62. Šešelj je osporio nadležnost Međunarodnog suda da ga krivično goni u ovom predmetu, zatražio izuzeće sudije Kwona, zatražio dozvolu da održi konferenciju za štampu pre parlamentarnih izbora u Srbiji 6. maja 2012. godine i pokrenuo pitanje navodnog kršenja svog prava na pravično suđenje. Tokom ovog stupanja pred Sud, Šešelj nije pokrenuo pitanje prava na komunikaciju sa svojim koordinatorom predmeta u privilegovanim uslovima.

³⁷ Nalog po pitanjima koja je optuženi pokrenuo tokom ponovnog prvog stupanja pred sud, 24. april 2012. godine.

³⁸ Žalbeno veće primećuje da je, budući da pomoćno osoblje ne može biti “dodeljeno” optuženom koji ne prima sredstva Međunarodnog suda (v. gore, fusnota 31), Sekretarijat pogrešno upotrebio izraz “dodeljen” umesto “prihvaćen”.

³⁹ Treće pismo OLAD-a, 25. maj 2012.

⁴⁰ Nalog kojim se utvrđuje raspored suđenja, 29. maj 2012. godine (dalje u tekstu: Nalog o rasporedu suđenja), str. 2.

⁴¹ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 64.

⁴² Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 73.

⁴³ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 65.

“dodeljen” za ovaj predmet.⁴⁴ Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda obavestilo je Šešelja da je odlučilo da dozvoli njegovom pravnom saradniku da vodi glavno ispitivanje tokom suđenja, ali je navelo da “nema opravdanja, a svakako ni potrebe za koordinatorom predmeta”.⁴⁵ Posle dalje diskusije, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda obavestilo je Šešelja o sledećem:

Mi se takođe nećemo vraćati na našu odluku po kojoj je g. Miroviću dozvoljeno da bude ovde, ali ne i g. Šaroviću, drugom advokatu – osobi koju ste želeli za koordinatora predmeta. Ovo Veće je razmotrilo pitanje da li postoji eventualna ozbiljna potreba za koordinatorom u ovom predmetu, a pošto je ovaj predmet tako jednostavan, Veće je zaključilo da takva potreba ne postoji. I, ponavljam, da – da je ovo odluka ovog Veća i da ona neće biti izmenjena.⁴⁶

19. Šešelj je usmeno zatražio od Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda da ponovo razmotri svoju odluku u vezi sa Šarovićevim učešćem.⁴⁷ Nakon što se nakratko povuklo da razmotri ovo pitanje, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda je odbilo da poništi svoju odluku.⁴⁸ Na pitanje koliko bi mu vremena bilo potrebno da predoči svoju konačnu argumentaciju, Šešelj je odgovorio da nije u mogućnosti da svedoči, da izvede svoju odbranu ni da iznese završnu argumentaciju bez pomoći Mirovića i Šarovića.⁴⁹ Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda odgodilo je pretres za nedelju dana i podsetilo da je “g. Mirović dobrodošao u sudnici da ispita g. Šešelja, kao optuženog svedoka, ali da pomoć koordinatora predmeta nije opravdana”.⁵⁰

20. Sledeći pretres održan je 18. juna 2012. godine.⁵¹ Šešelj je ponovio da neće iznositi nikakvu argumentaciju zato što su mu uskraćena procesna prava i da je sprečen da pripremi svoju odbranu.⁵² Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda zaključilo je postupak.⁵³

21. Dana 28. juna 2012. godine, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda izreklo je Šešelju osuđujuću presudu zbog nepoštovanja Suda i osudilo ga na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.⁵⁴

B. Šešeljeva žalba

22. Šešelj je Najavu žalbe podneo 18. jula 2012. godine, a Žalbeni podnesak 2. avgusta 2012. godine.⁵⁵ Šešelj traži da Žalbeno veće poništi Prvostepenu presudu po navodima o nepoštovanju

⁴⁴ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 65-67.

⁴⁵ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 68.

⁴⁶ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 71.

⁴⁷ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 72.

⁴⁸ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 72.

⁴⁹ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 73.

⁵⁰ Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 75-76.

⁵¹ Pretres, 18. jun 2012.

⁵² Pretres, 18. jun 2012. godine, str. 78-81.

⁵³ Pretres, 18. jun 2012. godine, str. 82.

⁵⁴ Prvostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda, par. 58.

Suda i da ga oslobodi krivične odgovornosti.⁵⁶ U prilog tom svom zahtevu, on navodi jedan žalbeni osnov iz kojeg proističu tri zasebna podosnova za žalbu. On tvrdi da mu je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda uskratilo pravo na odbranu i pravično suđenje, konkretno time što mu je na pretpretresnoj konferenciji i tokom suđenja, 12. i 18. juna 2012. godine, ograničilo pravo na koordinatora predmeta, čime ga je sprečilo da na suđenju iznese svoju odbranu.⁵⁷

23. Dana 26. septembra 2012. godine, Šešelj je podneo zahtev za izuzeće sudija Arlette Ramaroson, Mehmeta Güneya i Andrésije Vaz.⁵⁸ Dana 10. januara 2013. godine, predsednik Međunarodnog suda doneo je odluku kojom je odbio Šešeljev zahtev.⁵⁹

II. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU

24. Strane u žalbenom postupku moraju ograničiti svoje argumente na pravne greške koje obesnažuju presudu Pretresnog veća i na činjenične greške koje rezultiraju neostvarenjem pravde u smislu člana 25 Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut).⁶⁰ Ustaljeni standard preispitivanja po žalbi na prvostepene presude takođe se primenjuje na žalbu na osuđujuću presudu za nepoštovanje Suda.⁶¹

⁵⁵ Najava žalbe na Presudu po navodima o nepoštovanju Suda od 28. juna 2012. godine, 18. jul 2012. godine (dalje u tekstu: Najava žalbe). Prevod originalnog podneska na b/h/s jeziku na engleski jezik zaveden je 25. jula 2012. godine; Žalba na Presudu po navodima o nepoštovanju Suda od 28. juna 2012. godine, 2. avgust 2012. godine (dalje u tekstu: Žalbeni podnesak). Prevod originalnog podneska na b/h/s jeziku na engleski jezik zaveden je 14. avgusta 2012. godine.

⁵⁶ Najava žalbe, par. 8.

⁵⁷ Najava žalbe, par. 1-6.

⁵⁸ Zahtev prof. dr Vojislava Šešelja za izuzeće sudija Arlette Ramaroson, Mehmeta Güneyja i Andrésije Vaz, 27. septembar 2012. godine. Prevod originalnog podneska na b/h/s jeziku na engleski jezik zaveden je 15. oktobra 2012. godine.

⁵⁹ Odluka po zahtevu Vojislava Šešelja za izuzeće sudija Arlette Ramaroson, Mehmeta Güneyja i Andrésije Vaz, 10. januar 2013. godine.

⁶⁰ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 9; *Léonidas Nshogoza protiv tužioca*, predmet br. ICTR-2007-91-A, Presuda, 15. mart 2010. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nshogoza*), par. 12; *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-A, Presuda, 12. novembar 2009. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*), par. 12; *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina*, predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maj 2009. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*), par. 10; *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*), par. 11; *Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Martić*), par. 8; *Tužilac protiv Josipa Jovića*, predmet br. IT-95-14 & 14/2-R77-A, Presuda, 15. mart 2007. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Jović*), par. 11; *Tužilac protiv Ivice Marijačića i Markice Rebića*, predmet br. IT-95-14-R77.2-A, Presuda, 27. septembar 2006. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*), par. 15.

⁶¹ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Nshogoza*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 15.

25. Žalbeno veće preispituje pravne zaključke Pretresnog veća kako bi utvrdilo da li su oni ispravni.⁶² Strana koja navodi pravnu grešku mora tačno navesti grešku, izneti argumente u prilog svojoj tvrdnji i objasniti kako ona obesnažuje presudu.⁶³ Navod o pogrešnoj primeni prava koji nema izgleda da dovede do preinačenja presude kao takav se mora odbaciti.⁶⁴ Ukoliko Žalbeno veće ustanovi da je u prvostepenoj presudi došlo do greške u primeni prava zbog toga što je od strane pretresnog veća primenjen pogrešan pravni kriterijum, Žalbeno veće će formulisati ispravan pravni kriterijum i u skladu s njim preispitati relevantne činjenične zaključke pretresnog veća.⁶⁵

26. Prilikom razmatranja navoda o greškama u utvrđivanju činjeničnog stanja, Žalbeno veće će primeniti kriterijum razumnog presuđivanja. Žalbeno veće će odluku pretresnog veća poništiti samo ako je napravljena greška u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do neostvarenja pravde.⁶⁶ Prilikom preispitivanja zaključaka pretresnog veća, Žalbeno veće će zameniti zaključak pretresnog veća svojim zaključkom samo ukoliko nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese prvobitnu odluku.⁶⁷ Prilikom utvrđivanja da li neki zaključak pretresnog veća ne bi mogao izvesti nijedan razuman presuditelj o činjenicama, Žalbeno veće “neće olako zadirati u činjenične zaključke nekog pretresnog veća”.⁶⁸

27. Strana u žalbenom postupku ne sme samo ponavljati argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju, osim u slučaju da može da pokaže da je pretresno veće njihovim odbacivanjem načinilo

---

⁶² Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 10.

⁶³ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 15.

⁶⁴ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 17.

⁶⁵ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 10.

⁶⁶ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 11.

⁶⁷ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 16.

⁶⁸ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 16.

grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog veća.⁶⁹ Argumente neke strane u postupku koji nisu takvi da bi mogli dovesti do poništenja ili preinačenja pobijane presude Žalbena veće može smesta odbaciti i njihov meritum se ne mora razmatrati.⁷⁰

28. Da bi Žalbena veće moglo da oceni argumente neke strane u žalbenom postupku, strana koja ulaže žalbu mora precizno navesti relevantne stranice transkripta ili paragrafe prvostepene presude koji se osporavaju.⁷¹ Pored toga, “Žalbena veće neće detaljno razmatrati podneske koji su nerazumljivi, protivrečni, nejasni ili koji imaju neke druge formalne i očigledne nedostatke”.⁷² Prema tome, Žalbena veće može da ih odbaci kao neutemeljene bez iznošenja detaljnog obrazloženja.⁷³

29. Treba podsetiti da Žalbena veće ima inherentno diskreciono ovlašćenje da bira koje će argumente detaljno pismeno obrazložiti i može odbaciti argumente koji su očigledno neutemeljeni bez iznošenja detaljnog obrazloženja.⁷⁴

III. ŽALBENI OSNOV: DA LI JE ŠEŠELJU USKRAĆENO PRAVO NA PRAVIČNO SUDENJE

A. Preliminarno pitanje: Šešeljev *ex post* zahtev za povećanje dozvoljenog broja reči

30. Šešelj traži od Žalbenog veća da mu dozvoli izuzeće od ograničenja broja reči koji se navodi u paragrafu (C)(7) Uputstva o dužini podnesaka i zahteva.⁷⁵ On tvrdi da i uskraćivanje koordinatora predmeta,⁷⁶ kazna zatvora u trajanju od dve godine koja mu je izrečena u ovom predmetu,⁷⁷ njegovo

⁶⁹ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 17.

⁷⁰ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 17.

⁷¹ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 15; Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu, IT/201, 7. mart 2002. godine, par. 4(b)(ii).

⁷² Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 18.

⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Marijačić i Rebić*, par. 18.

⁷⁴ Drugostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda u predmetu *Šešelj* od 19. maja 2010. godine, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Jović*, par. 15.

⁷⁵ Uputstvo o dužini podnesaka i zahteva, IT/184 Rev. 2, 16. septembar 2005. godine (dalje u tekstu: Uputstvo o dužini podnesaka).

⁷⁶ Žalbeni podnesak, par. 2. V. takođe Žalbeni podnesak, par. 6.

⁷⁷ Žalbeni podnesak, par. 3. V. takođe Žalbeni podnesak, par. 6.

zdravstveno stanje⁷⁸ i boravak u pritvoru u trajanju od jedanaest godina⁷⁹ predstavljaju izuzetne okolnosti u smislu navedenog paragrafa.

31. Paragraf 8 Uputstva o postupku podnošenja pismenih podnesaka u žalbenom postupku pred Međunarodnim sudom⁸⁰ predviđa da se na žalbe na odluke donete na osnovu pravila 77 Pravilnika primenjuje paragraf (C)(2) Uputstva o dužini podnesaka, koji ograničava dužinu podneska žalioaca na 9.000 reči. Pored toga, paragraf (C)(7) Uputstva o dužini podnesaka predviđa da strana u postupku mora od Veća unapred da zatraži odobrenje da prekorači ograničenje broja reči i da obrazloži izuzetne okolnosti koje nalažu prekoračenje dužine podneska. Ako strana u postupku ne poštuje gorenavedene uslove, Žalbeno veće može da izda nalog za razjašnjenje ili za ponovno podnošenje podneska, ili može da odbaci podnesak ili argumente iznete u njemu u slučajevima kada podnesak nije u skladu s navedenim uslovima.⁸¹

32. Žalbeno veće primećuje da je u Šešeljevom Žalbenom podnesku navedeno da ima 11.788 reči, što je za 2.788 reči više od broja reči predviđenog Uputstvom o dužini podnesaka. Većina tih reči koje predstavljaju višak utrošena je na argumentaciju u prilog izuzeću od ograničenja broja reči, koja je mogla biti izneta u valjanom, unapred podnetom zahtevu za odobrenje da se prekorači dozvoljena dužina podneska. Žalbeno veće ima u vidu da je u postupku na osnovu pravila 77(D) Pravilnika Šešelj praktično jedina strana u postupku, tako da to prekoračenje broja reči neće naneti štetu nekoj strani u postupku, niti će neprimereno opteretiti Veće. Imajući u vidu te faktore i uzimajući u obzir interes sudske ekonomičnosti, Žalbeno veće ne vidi potrebu da se bavi navedenim izuzetnim okolnostima koje opravdavaju prekoračenje dužine podneska. Žalbeno veće odobrava Šešeljev zahtev i prihvata njegov Žalbeni podnesak kako je podnet.

B. Navodno kršenje Šešeljevog prava na pravično suđenje

1. Argumentacija

33. Navodeći da je prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje, Šešelj tvrdi da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda počinilo više pravnih grešaka jer je: (i) odbilo da mu dozvoli da mu Šarović pomaže u ovom predmetu i nije pružilo jasan i razuman odgovor na njegov zahtev za koordinatora predmeta, čime je prekršeno načelo jednakosti sredstava, a time i njegovo pravo na

⁷⁸ Žalbeni podnesak, par. 4. V. takođe Žalbeni podnesak, par. 6.

⁷⁹ Žalbeni podnesak, par. 5. V. takođe Žalbeni podnesak, par. 6.

⁸⁰ Uputstvo o postupku podnošenja pismenih podnesaka u žalbenom postupku pred Međunarodnim sudom, IT/155 Rev. 3, 16. septembar 2005. godine (dalje u tekstu: Uputstvo o postupku podnošenja pismenih podnesaka).

⁸¹ Uputstvo o postupku podnošenja pismenih podnesaka, par. 20.

pravično suđenje; (ii) prekršilo njegovo pravo na komunikaciju sa svojim pravnim saradnikom i koordinatorom predmeta i (iii) izreklo nepravičnu kaznu.⁸²

34. U prvom žalbenom podnosu, Šešelj navodi da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda preventivno i neprimereno pošlo od pretpostavke da je ovaj predmet jednostavan, pa je zato pogrešno zaključilo da nema potrebe za koordinatorom predmeta.⁸³ On tvrdi da Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda nije dalo “jasan i razuman odgovor” na pitanje zašto Šarović ne može da učestvuje na suđenju u ovom predmetu.⁸⁴ Šešelj takođe navodi da zbog toga što mu je uskraćeno pravo na koordinatora predmeta nije mogao da iznese svoju odbranu na suđenju održanom 12. i 18. juna 2012. godine⁸⁵ i da je tim uskraćivanjem prekršeno načelo jednakosti sredstava.⁸⁶ On tvrdi da Mirović i Šarović nisu mogli da ga posete zato što Šaroviću nije odobren status koordinatora predmeta, pa stoga nije mogla biti održana priprema za njegovo svedočenje. U vezi s tim, Šešelj tvrdi da ga je to što njegov koordinator predmeta nije registrovan istovremeno sprečilo da kontaktira svog pravnog saradnika i onemogućilo da pripremi valjanu odbranu.⁸⁷ Shodno tome, Šešelj tvrdi da “odbrane prof. dr Vojislava Šešelja nije ni bilo zbog tako grubog kršenja prava” od strane Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda.⁸⁸ U svom drugom žalbenom podnosu, Šešelj navodi da ga je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda sprečilo da komunicira sa svojim pravnim timom,⁸⁹ čime je prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja i, shodno tome, sloboda da svedoči, čime mu je uskraćena mogućnost da govori o “grubom kršenju [svojih] ljudskih i procesnih prava tokom ovih skoro deset godina pritvora”.⁹⁰ U svom trećem žalbenom podnosu, Šešelj navodi da je kazna zatvora u trajanju od dve godine “drakonska” i da je izrečena u okolnostima koje su ga sprečile da iznese svoju odbranu, čime je prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje i na odbranu.⁹¹

35. Iz gorenavedenih razloga, Šešelj traži da Žalbeno veće poništi Prvostepenu presudu po navodima o nepoštovanju Suda i da ga oslobodi ili, alternativno, da naloži ponovno suđenje kako bi mu se pružila mogućnost da iznese svoju odbranu.⁹²

---

⁸² Žalbeni podnesak.

⁸³ Žalbeni podnesak, par. 9. V. takođe Žalbeni podnesak, par. 12, 30.

⁸⁴ Žalbeni podnesak, par. 9.

⁸⁵ Žalbeni podnesak, par. 7.

⁸⁶ Žalbeni podnesak, par. 11.

⁸⁷ Žalbeni podnesak, par. 8, 12.

⁸⁸ Žalbeni podnesak, par. 8. V. takođe Žalbeni podnesak, par. 12.

⁸⁹ Žalbeni podnesak, par. 12-13.

⁹⁰ Žalbeni podnesak, par. 34. V. takođe Žalbeni podnesak, par. 12, 27, 35.

⁹¹ Žalbeni podnesak, par. 27.

⁹² Žalbeni podnesak, par. 37.

2. Diskusija

(a) Da li je odbijanjem da se Šešelju odobri koordinator predmeta koji bi mu pomagao na suđenju prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje

36. Žalbena veće podseća da su prava optuženog izložena u članu 21 Statuta, koji se temelji na Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (član 14) i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (član 6).⁹³ Član 21(1) Statuta, koji predviđa da su “[s]ve osobe ravnopravne pred Međunarodnim sudom”,⁹⁴ sadrži načelo jednakosti sredstava između tužilaštva i odbrane.⁹⁵ Žalbena veće podseća da “načelo jednakosti sredstava iziskuje postojanje sudskog tela koje će se starati da nijedna strana u postupku ne bude dovedena u nepovoljan položaj kada izvodi svoje dokaze”⁹⁶ i da je ono primenljivo i na tužilaštvo i na odbranu.⁹⁷ Uzimajući u obzir opseg primene ovog načela, Žalbena veće je stalo na stanovište da pravično suđenje daje pravo optuženom na odgovarajuće vreme i uslove za pripremu odbrane, pod uslovima koji ga ne stavljaju u znatno nepovoljniji položaj u odnosu na protivničku stranu.⁹⁸

37. Žalbena veće ima u vidu da se načelo jednakosti sredstava mora tumačiti u kontekstu konkretnih okolnosti datog postupka za nepoštovanje Suda na osnovu pravila 77(D) Pravilnika,⁹⁹ u kojem optuženi nema protivničku stranu i u kojem pretresno veće sâmo preduzima krivično gonjenje zbog navodnog nepoštovanja Suda. Budući da raspolaže tužilačkim ovlašćenjima, pretresno veće koje postupa na osnovu pravila 77(D) Pravilnika formuliše optužbe sadržane u nalogu umesto optužnice, može da izvede dokaze po tim optužbama i ispituje svedoke koje pozove odbrana. Budući da raspolaže sudskim ovlašćenjima, pretresno veće koje postupa na osnovu pravila 77(D) Pravilnika odlučuje po zahtevima i prigovorima odbrane tokom pretpretresne i pretresne faze i izriče presudu nakon što se zaključi dokazni postupak i saslušaju argumenti odbrane. Uprkos dvojnoj, tužilačkoj i sudskoj, ulozi predviđenoj pravilom 77(D) Pravilnika, Žalbena veće podseća

⁹³ *Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih*, predmet br. IT-95-16-AR73.3, Odluka po žalbi Dragana Papića protiv odluke o uzimanju izvanraspravnog iskaza, 15. jul 1999. godine, par. 24.

⁹⁴ Član 21(1) Statuta.

⁹⁵ *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. jul 1999. godine (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*), par. 46-48.

⁹⁶ *Callixte Kalimanzira protiv tužioca*, predmet br. ICTR-05-88-A, Presuda, 20. oktobar 2010. godine, par. 34; *Ferdinand Nahimana i drugi protiv tužioca*, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. godine, par. 173.

⁹⁷ *V. Tužilac protiv Aleksovskog*, Odluka po žalbi tužitelja u vezi s prihvatljivošću dokaza, predmet br. IT-95-14/1-AR73, 16. februar 1999. godine, par. 25.

⁹⁸ *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-A, Drugostepena presuda, 17. december 2004. godine, (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*), par. 175; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 48.

⁹⁹ Ako veće smatra da postoji dovoljan osnov za postupak zbog nepoštovanja Suda protiv neke osobe, veće može: (i) u okolnostima opisanim u stavu (C)(i), uputiti tužioca da preduzme krivično gonjenje u toj stvari; ili (ii) u okolnostima opisanim u stavu (C)(ii) ili (iii), izdati nalog *in loco* optužnice i zatim bilo uputiti *amicus curiae* da preduzme krivično gonjenje bilo *sâmo preduzeti krivično gonjenje u toj stvari* (naglasak dodat).

da pretresno veće mora i dalje da se pridržava načela jednakosti sredstava kako bi obezbedilo da optuženi pri izvođenju svojih dokaza ne bude doveden u znatno nepovoljniji položaj, kao i da ima koristi od garancija pravičnog suđenja sadržanih u Statutu.¹⁰⁰

38. Spis pokazuje da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda smatralo da je, s obzirom na jednostavnost predmeta, nepotrebno da se Šešelju obezbeđuje pomoć koordinatora predmeta na suđenju. Konkretno, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda navelo je u Nalogu o rasporedu suđenja da je “ovaj predmet po svojoj prirodi jasan”,¹⁰¹ pa je stoga odbilo da se “g. Šarović pridruži jer je ovo tako jednostavan predmet da nema opravdanja za koordinatora predmeta, a svakako ni potrebe za njim”.¹⁰² Uprkos tome, ono je dozvolilo da Šešelju pomaže njegov pravni saradnik Mirović u svrhu obavljanja glavnog ispitivanja.¹⁰³ Prema tome, Žalbeno veće treba da oceni, uz suprotno mišljenje sudije Güneya i sudije Tuzmukhamedova, da li je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda, kada je odbilo zahtev za pomoć koordinatora predmeta, dovelo Šešelja u znatno nepovoljniji položaj pri izvođenju njegovih dokaza.

39. Žalbeno veće podseća da član 21(4)(d) Statuta ne daje osnova za tvrdnju da optuženi koji odluči da se zastupa sâm ipak ima pravo na pravnu pomoć.¹⁰⁴ Načelo jednakosti sredstava na koje se upućuje u članu 21(1) Statuta ne podrazumeva da optuženom slabog imovnog stanja koji se zastupa sâm moraju obavezno biti obezbeđena finansijska sredstva na ime pravne pomoći. Ukoliko neki optuženi odluči da se zastupa sâm, on time tvrdi da je sposoban da vodi svoju odbranu bez pravne pomoći, te time “prihvat[a] nedostat[ke] do kojih takav izbor može da dovede”.¹⁰⁵ Žalbeno veće primećuje da Sekretarijat nije Šešelja proglasio optuženim slabog imovnog stanja.¹⁰⁶ U ovom predmetu, Sekretarijat je odbio da Šešelju dodeli finansijska sredstva na ime pravne pomoći “budući da [Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda] u tom smislu nije izdalo nalog”,

¹⁰⁰ V. *Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog*, predmet br. IT-95-14/1-AR77, Presuda po žalbi Ante Nobila na Odluku o nepoštivanju Suda, 30. maj 2001. godine, par. 56, gde se upućuje na *Tužilac protiv Simića i drugih*, predmet br. IT-95-9-R77, Nalog o rasporedu u postupku zbog navoda o nepoštivanju Suda od strane optuženog Milana Simića i njegovog branioca, 7. jul 1999. godine, str. 3-6. “Zbog toga je izuzetno važno da vijeće, u slučaju kada ono pokreće postupak zbog nepoštivanja Suda, već u početnoj fazi formuliira prirodu optužbe, i to s preciznošću koja se očekuje od optužnice, te da stranama pruži priliku da rasprave ono što je potrebno dokazati. Samo na taj način se osobi za koju se tvrdi da je izvršila nepoštivanje Suda može pružiti pravično suđenje.”

¹⁰¹ Nalog o rasporedu suđenja, str. 2.

¹⁰² Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 68. V. takođe Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 71.

¹⁰³ V. Nalog o rasporedu suđenja, str. 2.

¹⁰⁴ *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-A, Odluka po Krajišnikovom zahtjevu i po zahtjevu tužilaštva, 11. septembar 2007. godine (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Krajišnik*), par. 40.

¹⁰⁵ Odluka u predmetu *Krajišnik*, par. 41.

¹⁰⁶ Kada je reč o Glavnom suđenju, Žalbeno veće podseća da Sekretarijat nije mogao da utvrdi da li je Šešelju optuženi slabog imovnog stanja zbog toga što nije saradivao sa Sekretarijatom. Pretresno veće je onda u Odluci o finansiranju odbrane naložilo sistem nadoknade *sui generis*, po kojem Sekretarijat obezbeđuje Šešeljevom timu odbrane 50 posto sredstava koja se obično dodeljuju optuženom potpuno slabog imovnog stanja. Tu odluku Pretresnog veća potvrdilo je Žalbeno veće. V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka Sekretarijata, 6. jul 2010. godine.

uzimajući u obzir da je Odluka o finansiranju važila samo za Glavno suđenje.¹⁰⁷ Osim toga, Žalbena veće primećuje da Šešelj nije tražio finansijska sredstva na ime pravne pomoći ni za kakve usluge koje su mu pružili Mirović i Šarović, već je tražio samo naknadu za njihove putne troškove.¹⁰⁸ U vezi s tim, Sekretarijat je u više navrata naveo da će nadoknaditi putne troškove Šešeljevih pravnih saradnika ukoliko Pretresno veće bude tražilo njihovo prisustvo u sudnici.¹⁰⁹

40. Žalbena veće primećuje da je Šešelj u više navrata tražio da Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda donese odluku u vezi sa Šarovićevom pomoći na ovom suđenju po navodima o nepoštovanju Suda.¹¹⁰ Implicitan odgovor na Šešeljev zahtev pre pretpretresne konferencije sadržan je u Nalogu o rasporedu suđenja, u kojem je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda odlučilo da dozvoli Miroviću da vodi glavno ispitivanje.¹¹¹ Nezavisno od toga, Žalbena veće ne može nigde u spisu da pronade jasnu i razumljivu odluku¹¹² donetu pre početka suđenja po navodima o nepoštovanju Suda, koja se bavi Šešeljevim zahtevom da mu se omogući pomoć koordinatora predmeta. Štaviše, Žalbena veće smatra da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda okarakterisalo ovaj predmet kao “tako jednostavan”, a da Šešelju nije iznelo činjenice na koje se pozvalo kada je izvelo taj zaključak.

41. Imajući u vidu gorenavedeno, Žalbena veće smatra da Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda nije dalo blagovremeno, jasno i dovoljno objašnjenje Šešelju u pogledu pomoći koordinatora predmeta na suđenju. Konkretno, Žalbena veće smatra da upućivanje samo na “jednostavnost” predmeta ne predstavlja dovoljno objašnjenje za odbijanje Šešeljevog zahteva. Žalbena veće je mišljenja da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda, s obzirom na svoju dvojnu ulogu i tužioca i sudije, trebalo da pruži Šešelju detaljnije objašnjenje svoje odluke da koordinator predmeta na suđenju nije potreban.¹¹³

¹⁰⁷ Podnesak Sekretarijata od 12. jula 2011. godine, par. 7.

¹⁰⁸ V. Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 67, gde je Šešelj rekao sledeće: “Ja novac nisam ni tražio za ove sporedne procese za nepoštovanje Suda. Ja samo tražim da se plate putni troškovi.”

¹⁰⁹ V. Prvo i Treće pismo OLAD-a.

¹¹⁰ Dana 6. jula 2011. godine, 11. novembra 2011. godine i 19. marta 2012. godine (v. gore, par. 8, 12-13). V. uopšteno Podnesak od 12. jula 2011. godine, par. 7, u kojem Sekretarijat obaveštava Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda da “[...] optuženi neće dobiti javna sredstva za pravnu pomoć u ovom predmetu budući da ovo Pretresno veće u tom smislu nije izdalo nalog”. V. takođe Prvo pismo OLAD-a, u kojem se navodi sledeće: “Sekretarijat generalno nije u poziciji da pokriva putne troškove koordinatora predmeta do sedišta Međunarodnog suda u odsustvu odluke pretresnog veća ili predsednika o suprotnom.”

¹¹¹ Nalog o rasporedu suđenja, str. 2.

¹¹² V. gore, par. 18-20. Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda uputilo na Nalog o rasporedu suđenja tokom pretpretresne konferencije održane 12. juna 2012. godine.

¹¹³ Žalbena veće napominje da u dužnosti koordinatora predmeta spada pomoć optuženom u opštem vođenju dosjea predmeta odbrane. V. Sistem za utvrđivanje naknada, par. 20(b), gde se dužnosti koordinatora predmeta za optuženog koji se zastupa sam definišu na sledeći način: “[k]oordinator predmeta pomaže optuženom koji se sam zastupa u opštem vođenju dosjea predmeta odbrane. Konkretno, on se povezuje u ime optuženog s raznim organima Međunarodnog suda i trećim stranama, prema potrebi, kako bi se obezbedilo nesmetano vođenje postupka, što uključuje koordinisanje

42. Pored toga, Žalbena veće smatra da nije jasno da li je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda načelno odbilo da dozvoli pomoć koordinatora predmeta ili konkretno Šarovićevu pomoć. Takođe nije jasno da li je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda pri donošenju odluke uzelo u obzir činjenicu da Sekretarijat nije prihvatio Šarovića.¹¹⁴ Izgleda da formulacija koju je upotrebilo Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda ukazuje na to da konkretno Šaroviću nije bilo dozvoljeno da pristupi Sudu.¹¹⁵ Međutim, Žalbena veće smatra, uz suprotno mišljenje sudije Güneya i sudije Tuzmukhamedova, da centralno pitanje pred Pretresnim većem u postupku za nepoštovanje Suda nije bilo da li Šarović može da se pojavi u sudnici, već da li je pomoć koordinatora predmeta neophodna na suđenju, iz čega je proistekao zahtev za nadoknadu njegovih putnih troškova, kako je naveo Sekretarijat.¹¹⁶

43. Shodno tome, Žalbena veće konstatuje da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda napravilo pravnu grešku jer Šešelju nije dostavilo detaljno obrazloženje u vezi s tim zašto je odbilo njegov zahtev za pomoć koordinatora predmeta.

44. Žalbena veće će sada analizirati pitanje da li ta greška obesnažuje Prvostepenu presudu po navodima o nepoštovanju Suda. U vezi s tim, Žalbena veće podseća da strana u postupku koja u žalbenom postupku tvrdi da joj je uskraćeno pravo na pravično suđenje mora da dokaže da je Pretresno veće prekršilo odredbe Statuta i/ili Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda i da je to kršenje nanelo štetu strani koja ga navodi, što je dovelo do pogrešne primene prava koja obesnažuje prvostepenu presudu.¹¹⁷ U vezi s tim, Žalbena veće primećuje da je Šešelj tražio pomoć Mirovića i Šarovića u svrhu utvrđivanja spiska pitanja koja će mu biti postavljena tokom njegovog glavnog ispitivanja u svojstvu svedoka,¹¹⁸ kao i radi blagovremene pripreme za podnošenje žalbe.¹¹⁹

---

poslova koje, na zahtev optuženog koji se sam zastupa, obavljaju razni članovi tima. Koordinator predmeta vodi arhivu odbrane, putem evidentiranja i klasifikovanja dokaza i obelodanjenog materijala. Pored toga, koordinator predmeta dokumente odbrane šalje na prevođenje putem Sistema Međunarodnog suda za praćenje prevoda, prima gotove prevode, skenira dokazne predmete odbrane i šalje ih u elektronski sistem za vođenje suđenja koji se koristi u postupku, odnosno na druge načine osigurava dostupnost svih relevantnih dokumenata u postupku, organizuje i pruža pomoć optuženom u svim logističkim aspektima omogućavanja pristupa optuženom svim dokumentima u vezi sa predmetom, uključujući distribuciju i koordinaciju materijala u vezi s predmetom. Ukoliko nije dodeljen saradnik za jezičke poslove, koordinator predmeta, prema potrebi, može postupati i kao saradnik optuženog za jezičke poslove.”

¹¹⁴ [REDIGOVANO]. V. Odluka od 6. jula 2011. godine i gore, par. 6, 8, fusnota 10, 16.

¹¹⁵ Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda govorilo je o Mirovićevom prisustvu na suđenju kada je navelo da je on “dobrodošao u sudnici ” (v. Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 76) i ponovo da je “g. Miroviću [...] dozvoljeno da bude ovde, ali ne i g. Šaroviću” (v. Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 71).

¹¹⁶ V. gore par. 16, 38-39, fusnota 14. Šešelj se na pretresu požalio na sledeće: “Ja nisam tražio u ovom procesu da im platite za profesionalne usluge koje mi daju, al' morate da im platite putne troškove. [To je] problem [...] ovde.” V. Pretres, 18. jun 2012. godine, str. 80.

¹¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 28; *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Drugostepena presuda, 30. novembar 2006, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 119.

¹¹⁸ V. Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 66-67.

¹¹⁹ V. Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 67 (Šešelj je rekao sledeće: “[Ja sam želeo] da danas obojica prisustvuju suđenju i da budu još sutra sa mnom kako bi se dogovorili oko eventualnog žalbenog postupka, pošto je naravno svima nama unapred jasno šta radi Haški tribunal i kakve su mu namere.”)

Žalbeno veće takođe primećuje da Šešelj nije nameravao ni da poziva druge svedoke, pored svog sopstvenog svedočenja,¹²⁰ niti da na suđenju predočava dokazne predmete. Prema tome, Žalbeno veće smatra da Šešelj nije pokazao zašto pravni saradnik nije dovoljan da bi se obavili gorenavedeni zadaci koji više odgovaraju pravnom saradniku nego koordinatoru predmeta.¹²¹

45. Osim toga, Šešelj nije pokazao da bi pomoć koordinatora predmeta uticala na iznošenje njegove odbrane ni da je zbog odsustva koordinatora predmeta doveden u znatno nepovoljniji položaj u pogledu izvođenja potencijalnih dokaza. Žalbeno veće je u spisu pronašlo dokaze da je Šešelju bila pružena pravna pomoć i da je imao odgovarajuće uslove da pripremi svoju odbranu u skladu s članom 21 Statuta.¹²² Dalje, kada je reč o Šešeljevom argumentu da nije mogao da iznese odbranu tokom suđenja zbog toga što mu je bilo uskraćeno pravo na koordinatora predmeta,¹²³ Žalbeno veće primećuje da se Šešelj na sopstvenu inicijativu opredelio da ne svedoči i da ne iznosi odbranu kao odgovor na odluku Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda da ne dozvoli učešće koordinatora predmeta, što Žalbeno veće smatra opstruktivnim ponašanjem.¹²⁴ Prema tome, Žalbeno veće se nije uverilo da je Šešelj uspešno dokazao da je zbog te greške pretrpeo štetu.

46. Shodno tome, Žalbeno veće konstatuje da navedena greška ne obesnažuje Prvostepenu presudu po navodima o nepoštovanju Suda i odbija Šešeljev prvi žalbeni podosnov.

(b) Da li je prekršeno Šešeljevo pravo na komunikaciju s pravnim saradnikom i koordinatorom predmeta

47. Član 21(4)(b) Statuta predviđa sledeće:

Prilikom rešavanja po svim optužbama na osnovu ovog Statuta, optuženom se, uz puno poštovanje načela ravnopravnosti, garantuju sledeća minimalna prava:

(b) da ima odgovarajuće vreme i uslove za pripremu obrane i komunikaciju s pravnim zastupnikom po vlastitom izboru [...].

48. Žalbeno veće napominje da je za “dodeljivanje” ili “prihvatanje” branilaca i drugih osoba koje bi trebalo da pružaju pomoć braniocu prvenstveno nadležan Sekretarijat.¹²⁵ “Dodeljeni” i

¹²⁰ V. Spisak svedoka na osnovu pravila 65ter(G) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, 15. maj 2012. godine, par. 2. Prevod originalnog podneska na b/h/s jeziku na engleski jezik zaveden je 24. maja 2012. godine.

¹²¹ Kao smernicu, v. Sistem za utvrđivanje naknada, par. 20(b)(ii).

¹²² V. gore, par. 36.

¹²³ Žalbeni podnesak, par. 7.

¹²⁴ V. gore, par. 19-20. Osim toga, Šešelj je tokom pretpretresne konferencije rekao sledeće: “[O]nda je minimum minimuma da mi platite putne troškove za pravnog savetnika i kejs menadžera. Nikada od kad postoji Haški tribunal nikome nije pravljena smetnja oko kejs menadžera, osim meni. E pa, ja ne dozvoljavam ni meni da se pravi, ili ako se već pravi, onda ćete mi suditi bez mog učešća.” V. Pretpretresna konferencija, 12. jun 2012. godine, str. 69.

¹²⁵ Pravilo 45 Pravilnika. V. kao smernicu član 16 Uputstva za dodelu branioca po službenoj dužnosti. Član 16(E) konkretno predviđa sledeće: “Na zahtev glavnog branioca, sekretar može odrediti druge osobe kao što su pomoćnici za

“prihvaćeni” branioci i pomoćno pravno osoblje – uključujući koordinatora predmeta – koji pomažu optuženom slabog imovnog stanja koji se zastupa sâm moraju da potpišu obavezu kojom potvrđuju da se su dužni da se pridržavaju relevantnih protokola Međunarodnog suda i obaveze čuvanja tajne, konkretno Profesionalnog kodeksa i Pravilnika o pritvoru, da bi im s klijentom u pritvoru bila dozvoljena komunikacija u privilegovanim uslovima i pristup poverljivim informacijama koje se odnose na predmet.¹²⁶

49. Žalbena veće će zasebno razmotriti navodno kršenje Šešeljevog prava na komunikaciju s Mirovićem i Šarovićem. Kada je reč o Miroviću, iz spisa je jasno da je Šešelj s njim mogao da komunicira u privilegovanim uslovima. Mirović je zapravo bio prihvaćen kao Šešeljev pravni saradnik i u skladu s tim odobrena mu je komunikacija sa Šešeljem u privilegovanim uslovima kako bi se pripremio za ovaj postupak za nepoštovanje Suda.¹²⁷ Osim toga, Žalbena veće ne vidi kako je nepostojanje privilegovane komunikacije između Šešelja i Šarovića moglo da isključi mogućnost privilegovane komunikacije između Šešelja i Mirovića, njegovog prihvaćenog pravnog saradnika. Žalbena veće smatra da Šešelj nije potkrepio tvrdnju da je to pravo prekršeno, pa zato odbacuje taj argument kao neosnovan.

50. Kada je reč o navodnom kršenju privilegovane komunikacije sa Šarovićem, Žalbena veće primećuje da je pitanje pristupa pomoćnog pravnog osoblja poverljivim informacijama u nadležnosti Sekretarijata i da je potrebno da Sekretarijat, pre nego što odobri pristup, izvrši neophodne bezbednosne provere. Na odluku Sekretarijata u vezi s tim može se podneti žalba predsedniku Međunarodnog suda. U vezi s tim, Žalbena veće primećuje da je Šešelj predsedniku Međunarodnog suda uložio žalbe na odluke sekretara u vezi s privilegovanom komunikacijom s Mirovićem i Šarovićem. U oba slučaja, predsednik Međunarodnog suda je potvrdio odluke sekretara i zaključio da je on postupio razumno i u okviru svojih diskrecionih ovlašćenja.¹²⁸ Prema tome, nije u nadležnosti Žalbenog veća da preispituje odluke Sekretarijata u vezi s pristupom poverljivom materijalu i uspešnim završetkom bezbednosnih provera kao preduslovom za davanje

---

pravna pitanja, konsultanti, istražitelji i prevodioci, prema potrebi, za ispomoc braniocu. Samo osobe koje dodeli ili čiju dodelu odobri sekretar Suda mogu pomagati braniocu u odbrani osumnjičenog ili optuženog.” Žalbena veće primećuje da koordinatori predmeta potpadaju pod izraz “druge osobe” koji nije precizno definisan. V. takođe Sistem za utvrđivanje naknada, stavka G.

¹²⁶ V. gore, fusnota 31.

¹²⁷ Drugo pismo OLAD-a. V. takođe Prvostepena presuda po navodima o nepoštovanju Suda, par. 30.

¹²⁸ V. Odluka od 6. jula 2011. godine, par. 20, 24, i *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po zahtevu Vojislava Šešelja za preispitivanje odluke o nadzoru nad njegovim privilegovanim komunikacijama, 14. decembar 2011. godine (poverljivo), par. 12-13.

takvog pristupa. [REDIGOVANO].¹²⁹ U svakom slučaju, Žalbeno veće primećuje da je Šešelj mogao da se sastaje sa Šarovićem u nepriviligovanim uslovima.¹³⁰

51. Imajući u vidu gorenavedeno, Žalbeno veće odbija Šešeljev drugi žalbeni podosnov.

(c) Težina kazne

52. Šešelj tvrdi da je kazna koja mu je izrečena neopravdano stroga.¹³¹ Žalbeno veće stoji na stanovištu da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda postupilo u okviru svojih Statutom predviđenih diskrecionih ovlašćenja kada je izreklo kaznu zasnovanu na činjenicama u osnovi optužbi. Šešelj nije pokazao kako je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda napravilo grešku ili prekršilo njegovo pravo na pravično suđenje kada je primenilo svoje diskreciono ovlašćenje. Prema tome, Žalbeno veće smatra da ta Šešeljeva tvrdnja nema osnova i odbacuje taj argument.

53. Iz svih gorenavedenih razloga, Žalbeno veće odbija Šešeljev treći žalbeni podosnov u celosti.

---

¹²⁹ [REDIGOVANO].

¹³⁰ V. Odluka od 6. jula 2011. godine, par. 24.

¹³¹ Žalbeni podnesak, par. 27.

IV. DISPOZITIV

54. Iz gorenavedenih razloga, Žalbena veće,

NA OSNOVU člana 25 Statuta i pravila 77, 116*bis*, 117 i 118 Pravilnika;

ODBIJA žalbu Vojislava Šešelja u celosti; i

POTVRĐUJE Vojislavu Šešelju kaznu zatvora u trajanju od dve godine.

Sudija Güney i sudija Tuzmukhamedov prilažu zajedničko izdvojeno i delimično suprotno mišljenje.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je merodavan engleski tekst.

                                /potpis na originalu/

sudija Arlette Ramaroson, predsedavajuća

                                /potpis na originalu/

sudija Mehmet Güney

                                /potpis na originalu/

sudija Andrésia Vaz

                                /potpis na originalu/

sudija Khalida Rachid Khan

                                /potpis na originalu/

sudija Bakhtiyar Tuzmukhamedov

Dana 30. maja 2013. godine,
U Hagu,
Holandija

[pečat Međunarodnog suda]

IZDVOJENO I DELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE GÜNEYA I SUDIJE TUZMUKHAMEDOVA

1. U ovoj presudi Žalbena veće većinom glasova konstatuje da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda napravilo pravnu grešku jer Šešelju nije dalo obrazloženje zašto je odbilo njegov zahtev za koordinatora predmeta.¹ Međutim, ono zaključuje da Šešelj nije pokazao da je on usled te greške pretrpeo štetu.² Iako se slažemo s opštim zaključkom većine članova Veća da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda napravilo pravnu grešku koja ne obesnažuje osuđujuću presudu izrečenu Šešelju, uz dužno poštovanje, ne slažemo se s obrazloženjem i zaključkom u ovoj presudi po sledećim konkretnim osnovima: i) formulisani i primenjeni standard preispitivanja;³ ii) priroda i obim pravne greške koju je napravilo Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda⁴ i iii) odsustvo štete koja bi opravdala izricanje delotvornog pravnog sredstva.⁵

(i) Formulisani i primenjeni standard preispitivanja

2. Po našem mišljenju, većina članova Veća nije valjano formulisala pravni standard koji se primenjuje u žalbenom postupku u vezi sa spornim pitanjem, a to je da li je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda razumno postupilo kad je odbilo Šešeljev zahtev za pomoć koordinatora predmeta?⁶

3. Prvo, podsećamo da, prema našoj praksi, pitanja koja se odnose na pravnu pomoć optuženima koji se zastupaju sami spadaju u diskrecionu ocenu Pretresnog veća koja počiva na “direktnim saznanjima Pretresnog veća o svakodnevnom postupanju strana u postupku i praktičnim zahtevima predmeta”.⁷ Shodno tome, Žalbena veće je trebalo da primeni sledeći standard:

Da bi uspešno osporila neku diskrecionu odluku, strana mora da pokaže da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kojom joj je nanesena šteta.⁸ Žalbena vijeće će diskrecionu odluku pretresnog vijeća poništiti samo ako utvrdi da je: (i) zasnovana na pogrešnom tumačenju mjerodavnog prava; (ii) zasnovana na flagrantno pogrešnom zaključku o činjenicama; ili (iii) toliko nepravilna ili nerazumna da se može smatrati zloupotrebom diskrecionog prava pretresnog

¹ Drugostepena presuda, par. 43.

² Drugostepena presuda, par. 45.

³ Drugostepena presuda, par. 24-29.

⁴ Drugostepena presuda, par. 41-46.

⁵ Drugostepena presuda, par. 45-46.

⁶ Drugostepena presuda, par. 38.

⁷ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R33B, Odluka o podnesku Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) u vezi s odlukom Pretresnog veća o finansiranju odbrane, 8. april 2011. godine, par. 17; v. *Tužilac protiv Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR73.3, Odluka po žalbi na Odluku Pretresnog veća o dodeli branioca, 20. oktobar 2006. godine, par. 7; v. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi na Odluku Pretresnog vijeća u vezi s odgovarajućim uslovima, 7. maj 2009. godine, par. 5.

⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81.

vijeća.⁹ Osim toga, Žalbena vijeće će razmotriti da li je pretresno vijeće prilikom donošenja svoje odluke pridalo težinu spoljnim ili irelevantnim faktorima, odnosno da li je propustilo pridati težinu ili nije pridalo dovoljnu težinu relevantnim faktorima.¹⁰

Iz toga sledi da je, u okolnostima ovog predmeta, centralno pitanje ove žalbe trebalo da bude da li je odluka Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda da odbije Šešeljev zahtev za koordinatora predmeta bila toliko nerazumna da se može smatrati zloupotrebom diskrecionih ovlašćenja.

4. Drugo, mislimo da većina članova Veća nije valjano obrazložila svoj zaključak da odbijanje Šešeljevog zahteva za koordinatora predmeta nije dovelo Šešelja u znatno nepovoljniji položaj prilikom izvođenja dokaza.¹¹ Umesto toga, zaključivši da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda pogrešilo jer nije dostavilo obrazloženje, većina članova Veća smatra da je dovoljno da navede Šešelj nije pokazao da je pretrpeo bilo kakvu štetu usled greške počinjene time što mu nije dostavljeno obrazloženje.¹² Iako većina članova Veća smatra da ključno pitanje “nije bilo da li Šarović može da se pojavi u sudnici, već da li je pomoć koordinatora predmeta neophodna na suđenju, iz čega je proistekao zahtev za nadoknadu njegovih putnih troškova”,¹³ ona se nije direktno bavila ni tim pitanjem.

(ii) Priroda i obim pravne greške koju je napravilo Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda

5. Uz dužno poštovanje, ne slažemo se s mišljenjem većine članova Veća da je pravna greška Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda ograničena na propust da dostavi obrazloženje. Po našem mišljenju, procesne okolnosti pobijane odluke – uključujući činjenicu da optuženom koji se zastupa sâm sudi Pretresno veće koje postupa i kao tužilac – iziskivale su da Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda bude posebno pažljivo pri utvrđivanju uticaja na ostvarivanje Šešeljevog prava na pravnu pomoć po svom izboru iz člana 21(4)(d) Statuta Međunarodnog suda, s obzirom na vrlo osetljiv položaj optuženog. Štaviše, u predmetu *Nobilo*, Žalbena veće je preciziralo da pretresno veće, u slučaju kada ono sâm pokreće postupak zbog nepoštovanja Suda, ima obavezu da optuženom obezbedi pravično suđenje tako što će već u početnoj fazi formulisati optužbe i omogućiti raspravu o tome šta je potrebno dokazati.¹⁴ Osim toga, kako je potvrdilo Žalbena veće u predmetu *Milošević*, to je još izrazitije u slučaju optuženog koji se zastupa sâm:

⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81.

¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81.

¹¹ Drugostepena presuda, par. 45.

¹² Drugostepena presuda, par. 44-45.

¹³ Drugostepena presuda, par. 42.

¹⁴ *Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog*, predmet br. IT-95-14/1-AR77, Presuda po žalbi Ante Nobila na Odluku o nepoštivanju Suda, 30. maj 2001. godine (dalje u tekstu: predmet *Nobilo*), par. 56.

Naravno, kada se optuženi opredeli za samozastupanje, pitanje pravičnosti postupka se intenzivira i pretresno veće mora naročito da povede računa o svojoj obavezi da obezbedi pravično suđenje.¹⁵

6. U tom kontekstu, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda svojom kvalifikacijom da je predmet koji se protiv Šešelja vodi “tako jednostavan”¹⁶ ne samo da nije dostavilo obrazloženje, već nije izvršilo ni svoju obavezu prema optuženom da obezbedi njegovo pravo na pravično suđenje. Po našem mišljenju, pošto se radi o predmetu u kojem optuženom koji se sâm zastupa sudi veće koje samo vrši krivično gonjenje u toj stvari, Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda imalo je obavezu da Šešelju pruži sve informacije koje se tiču optužbi, dokaza koji će biti predočeni i alternativa koje su mu na raspolaganju u pogledu pripreme njegove odbrane, pre nego što je nastavilo postupak i time prihvatilo Šešeljevo odustajanje od iznošenja odbrane.¹⁷

7. Pored toga, nezavisno od primene sistema pravne pomoći, optuženi koji se zastupa sâm ima pravo na “određenu tehničku i logističku pomoć” na osnovu člana 21(4)(b) Statuta. U ranije primere takve pomoći spada dodela istražitelja i/ili veštaka, kao i prevodilačke usluge,¹⁸ a mi mislimo da ta odredba može obuhvatiti i tehničku pomoć koju pruža koordinator predmeta. U tom cilju, iako je možda bilo prihvatljivo da se Šarović [REDIGOVANO] isključi kao pomoć Šešelju u iznošenju njegove odbrane,¹⁹ mislimo da je u tim okolnostima Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda bilo dužno da istraži moguće alternative koje bi zadovoljile Šešeljeve razumne zahteve.

8. Zbog svega toga, imajući u vidu gorenavedeno, mislimo da je Pretresno veće u postupku za nepoštovanje Suda ne samo propustilo da dostavi obrazloženje, čime je napravilo pravnu grešku, već i da je napravilo приметnu grešku kada je propustilo da izvrši svoju obavezu informisanja optuženog, što, po našem mišljenju, predstavlja zloupotrebu diskrecionog ovlašćenja.

(iii) Odsustvo štete koja bi opravdala izricanje delotvornog pravnog sredstva

9. Uz dužno poštovanje, ne slažemo se s većinom članova Veća da greškom Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda nije naneta šteta koja je dovoljna da bi opravdala izricanje delotvornog pravnog sredstva.

---

¹⁵ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-AR73.6, Odluka po interlokutornoj žalbi *amici curiae* na nalog Pretresnog veća u vezi s pripremom i izvođenjem dokaza odbrane, 20. januar 2004. godine, par. 19.

¹⁶ V. Drugostepena presuda, par. 18, gde se poziva na Pretpretresnu konferenciju, 12. jun 2012. godine, str. 71.

¹⁷ V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR73.3, Odluka po žalbi na Odluku Pretresnog veća o dodeli branioca, 20. oktobar 2006, par. 26, gde je Žalbena veće zadužilo Pretresno veće da u obliku usmenog ili pismenog saopštenja upozori optuženog koji se sam zastupa na moguću dodelu branioca, pre nego što odluči da ograniči njegovo pravo na samozastupanje.

¹⁸ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za preispitivanje odluke OLAD-a o naknadama tokom pretresne faze, 19. februar 2010. godine, par. 54.

¹⁹ V. Drugostepena presuda, par. 16.

10. Podsećamo na načelo koje je formulisalo Žalbeno veće MKSR-a “da svako kršenje prava optuženog podrazumeva obezbeđenje delotvornog pravnog sredstva na osnovu člana 2(3)(a) Međunarodnog pakta o građanskim i ljudskim pravima (ICCPR)”,²⁰ na kojem se, kako je primetila većina članova Veća, temelji član 21 Statuta MKSJ-a.²¹ Sprovodeći ovo načelo, Žalbeno veće MKSR-a je više puta iznelo stav da će ono, u slučajevima kada su “prekršena prava optuženog, ali ne u znatnoj meri, naložiti Pretresnom veću da smanji kaznu optuženom ukoliko se optuženi proglašeni krivim na suđenju”.²² Mi smatramo da je ovaj pravni izvor ubedljiv i mislimo da ova žalba predočava grešku Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda koja na prava optuženog utiče u tolikoj meri da to opravdava preduzimanje korektivne radnje koja se neće svesti samo na opomenu od strane Žalbenog veća.

11. Ukratko, iako se slažemo s većinom članova Veća da greška Pretresnog veća u postupku za nepoštovanje Suda nije tako značajna da obesnaži osuđujuću presudu Šešelju, posebno imajući u vidu da se Šešelj opredelio da ne iznosi odbranu uprkos tome što je dobio znatnu pravnu pomoć,²³ ipak smatramo da pravne greške koje smo gore naveli opravdavaju smanjenje kazne kako bi se obezbedilo delotvorno i srazmerno pravno sredstvo.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je merodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/

sudija Mehmet Güney

/potpis na originalu/

sudija Bakhtiyar Tuzmukhamedov

Dana 30. maja 2013. godine
U Hagu,
Holandija

[pečat Međunarodnog suda]

²⁰ *Juvénal Kajelijeli protiv tužioca*, predmet br. ICTR-98-44A-A, Presuda, 23. maj 2005, par. 255 (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*).

²¹ Drugostepena presuda, par. 36.

²² Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 255. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 323-324; *Semanza protiv tužioca*, ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005, par. 325-328; *Nahimana i drugi protiv tužioca*, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. godine, par. 1072-1075.

²³ Drugostepena presuda, par. 44-46.